

Kunstisõltuvus ja neuroesteetika

ART ADDICTION AND NEUROESTHETICS

Fotod / Photos: Taavi Valdlo erakogu / private collection

Tekst / Article: Kristel Schwede

Taavi Valdlo (1950) on hariduselt informaatikainsener, kes ülikooliaastastest saadik on käinud võimalusel iga nädal regulaarselt kunstinäitustel. Tegusat pensionipõlve pidaval mehel on nüüd lemmikhobi jaoks piisavalt aega. Sattusin hr Valdloga kunstist ja kunstinäitustest vestlema Positiivi galeriis, kus ta külastas hetkel toimuvat näitust. Jutuajamise käigus avanevad viiekümneaastane näituste külastamise staaž, põnev isiksus ja Taavi Valdlo järjekindel armastus kunsti vastu mõjusid inspireerivalt. Tekkis soov käsitleda kirgliku kunstiarastuse teemat laiemalt ning jagada seda ka teistega. Seda enam, et hr Valdlo on aastate jooksul ka ise uurinud ja mõtisklenud, miks näitustel käimine talle tähtis on, kuidas kunst mõjutab vaataja isiksust ja mis inimese meeltes kunsti nautides toimub. Kristel Schwede kureeritud näitust „Kunstisõltlane kunstiruumis“ näeb galeriis Positiiv 2022. aasta kevadtalvel.

Milliste järeldesteni on jõudnud kunsti vastuvõtmist uurinud teadlased ja kes on sellega tegelema? Toome mõned näited. Ameerika filosoofi, psühholoogi ja pedagoogi John Dewey teos „Kunst kui kogemus“ (Art as Experience, 1934) ilmus ligi sada aastat tagasi (eesti k 2019, TLÜ Kirjastus), kuid tema mõttekäigud on ajatult värsked. Dewey leiab, et kunsti algolemus oli kuulumine argiellu, mis tegi selle kättesaadavaks ja mõistetavaks kõigile – näiteks omal ajal käsitöömeistrite poolt armastusega tehtud majapidamisriistad ja nõud, mida nüüd hinnatakse artefaktina. Tema käsitluses algab kunsti mõistmine pilku rõõmustavate ja meelt ergastavate tegevuste jälgimisest, on see siis kihutav auto, tule kohendamine kaminas või aias lilli sättiv õnnelik aednik. Muuseumidesse suletud kunstiteoseid ei nähta kahjuks enam ühiselu juurde kuuluvana, nende pjedestaalile tõstmise eemaldab spontaanse osalustunde ja võib tekitada vaatajas kuristikku tavalise ja kunstilise kogemuse vahel. Dewey käsitluses ärkab kunstiteos ellu ja saab lõpliku kuju alles vaataja-kuulaja vahetus kogemuses.

21. sajandil kasutatakse kunstiga suhestumise uurimisel neuroesteetilisi kunstiteooriaid. Eestis on oma artiklites seda teemat käsitlenud Tõnis Tatar, kelle sõnul on neuroesteetika sisuks kunstiteose vastuvõtu ja loomise neuronaalsete aluste teaduslik uurimine. Tänu uutele tehnoloogiatele on avanevad võimalus jälgida aju toimimist, kui inimene loob, vaatleb

Taavi Valdlo (1950) is a computer science engineer who has regularly been attending art exhibitions every week since his university years, whenever possible. This active retired man now has plenty of time for his favourite hobby. I ended up talking to Mr Valdlo about art and art exhibitions at Gallery Positiiv, where he was visiting an exhibition taking place at the time. The fifty years of visiting exhibitions, the fascinating personality and Taavi Valdlo's consistent love for art that I discovered during our talk were inspiring. I wanted to look at the topic of passionate love for art more broadly and share it with others. All the more so because Mr Valdlo himself has studied and thought about why visiting exhibitions is important to him, how does art affect the personality of the viewer, and what happens in the person's senses when they are enjoying art. The exhibition, titled 'Kunstisõltlane kunstiruumis' (Art Addict in the Art Space) curated by Kristel Schwede will take place at Gallery Positiiv in the late winter in 2022.

What conclusions have scholars studying the reception of art reached and who has worked on it? Here are some examples. *Art as Experience* (1934) by the American philosopher, psychologist and educator John Dewey was published almost one hundred years ago (in 2019 in Estonian, Tallinn University Press), but his ideas are timeless. Dewey believes that the essence of art was belonging to the everyday life, which made it accessible and understandable to everyone. For example, household tools and utensils lovingly made by craftsmen in their day that are now valued as artefacts. For him, understanding art begins with observing activities that delight the eye and excite the mind, be it a speeding car, stoking the flames in the fireplace, or a happy gardener working with flowers in the garden. Unfortunately, works of art enclosed in museums are no longer seen as part of communal life, and putting them on a pedestal removes the spontaneous sense of participation and can create a chasm for the viewer between ordinary and artistic experience. For Dewey, a work of art comes to life and takes its final form only in the direct experience of the viewer/listener.

In the twenty-first century, neuroaesthetic art theories are used to explore the relationship with art. In Estonia, Tõnis

Corto Maltese, Hugo Pratti loodud koomiksitegelane. Skulptorid Luc and Livio Benedetti. Lausanne, Šveits. 2010
Taavi Valdlo foto konverentsireisilt.

Corto Maltese, comic book character of Hugo Pratt. Sculptors Luc and Livio Benedetti. Lausanne, Switzerland. 2010. Photo by Taavi Valdlo from a conference trip.

või isegi kujutab ette kunsti. Neuroesteetika võimaldab täita konkreetse sisuga intuiitviseid väiteid, nagu kõnekäänd „Üks pilt võib kõnelda rohkem kui tuhat sõna”.¹

Cambridge'i ülikooli neuroteadlane Kristjan Kalm tõdeb oma toonilt meelelahutuslikus, ent eesmärgilt kriitilises Müürilehe artiklis, mis käsitleb visuaalse esteetika neurobioloogilisi lähteid, järgmist: „Mõneti on neuroteadus esteetika seletamisega samasuguses seisus nagu Püha Pauluse katedraali maalija, kes oli aru saanud, et perspektiiv on adekvaatsem ja kasulikum viis ruumi kujutamiseks kui lihtsalt pildi peal kõige üksteise otsa kuhjamine. Samamoodi on neuroteaduslik lähenemine visuaalkunstile ja -esteetikale, nii palju kui seda üldse on, praegu pigem katsetav ja süsteemitu, mistõttu senised tulemused on kas kitsalt tehnilised või karikatüürselt rumalad. Lisaks on enamik neuroteadlasi arvamusel, et Parkinson ja Alzheimer on kriitilisemad probleemid kui Art Basel Miami Beachil.”²

Taavi Valdlo lemmikteoreetikute, Tomohiro Ishizu ja Semir Zeki uuringust selgus, et kunstiteose vaatamisel võib olla samasugune psühholoogiline mõju kui romantilise armastuse eufoorilisel kogemusel, kas siis luues kunsti ise või nautides teiste loodut, viimast just koos kaaslasega. Kunsti vaatamine käivitab aju meelelahutuskeskuses samasuguse tegevuse kui armastuse kogemus või meelelahutuslik uimastite kasutamine.³ Siit edasi teoretiseerides on regulaarse vajaduse või sõltuvuse tekkimise teekond juba kindel.

Valdlole meeldib Dewey vaatenurk, et vaataja taasloob teose koos kunstnikuga, andes näitusele omapoolse sisu. Kunsti tähelepanelik vaatamine nõuab keskendumist ja pingutust, kuid pakub palju vastu, andes uusi ideid ja mõtteid. Valdlo jaoks on ilu mõiste ja sõltuvuse teemaga tegelemine mänguline meelelahutus. Kuigi ilu on kunsti tajumisel abstraktne mõiste, võib iluotsustusi pidada seotuks mõnutundega, millega kaasneb justkui tasu kunstiteosesse süüvimise pingutuse eest.

Valdlo leiab, et teadliku arvamus kujundamiseks või iseenda jaoks tuleb palju kunsti vaadata ning mitte väga palju lugeda ja uurida kunstnike, kunsti- ja ajuteadlaste arvamusi, sest nemad teavad alati asjast rohkem. Oluline on hoida andeka lihtsuse joont, huumorit, ka targutamist ja tavalise inimese taset. Kunstinäitustel või kunsti vaadates tasub palju suhelda ja mõtteid vahetada, kuulata teiste arvamusi ja püüda neist aru saada, nii saab vastastikku ehk midagi uut ja endale olulist leida.

¹ Tõnis Tatar. Neuroesteetilised kunstiteooriad ning nende võimalused mõnede Henn Roode portreede analüüsiks. *Kunstiteaduslikke uurimusi*, 2018/4 (27), lk 96–123.

² Kristjan Kalm. Visuaalse esteetika neurobioloogilised lähted. *Müürileht*, 12.09.2017. <https://www.muurileht.ee/visuaalse-esteetika-neurobioloogilised-latted/>

³ Ishizu, T., Zeki, S. (2011) Toward A Brain-Based Theory of Beauty. *PLoS ONE* 6(7): e21852. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0021852>

Tatar has addressed the topic in his articles. According to Tatar whom, the subject matter of neuroaesthetics is the scientific study of the neuronal bases of the reception and creation of a work of art. Thanks to new technologies, it is now possible to monitor the functioning of the brain when a person is creating, looking at, or even imagining art. Neuroaesthetics makes it possible to substantiate intuitive statements such as the saying 'a picture is worth a thousand words' with specific content.¹

Kristjan Kalm, a neuroscientist at the University of Cambridge, admits in his entertaining, yet critical, article about the neurobiological sources of visual aesthetics in *Müürileht* that “in some ways, neuroscience in explaining aesthetics is in the same position as the painter of St. Paul’s Cathedral who had come to understand that perspective is a more adequate and useful way to depict a space than simply piling everything on top of everything else on a picture. Similarly, the neuroscientific approach to visual art and aesthetics, as much as there is of it, is rather experimental and unsystematic at the moment, which is why the results so far have either been narrowly technical or comically absurd. Additionally, the majority of neuroscientists are of the opinion that Parkinson’s and Alzheimer’s are more critical issues than Art Basel on Miami Beach.”²

A study by Taavi Valdlo’s favourite theorists Tomohiro Ishizu and Semir Zeki revealed that viewing a work of art may have the same psychological effect as the euphoric experience of romantic love, whether by creating your own art or enjoying the work of others, the latter specifically with a companion. Looking at art triggers the same function in the brain’s entertainment centre as experiencing love or the recreational use of drugs.³ Theorising further, the path to regular need or addiction is already certain.

Valdlo likes Dewey’s reasoning that the viewer recreates the work with the artist, giving the exhibition its own content. A close look at the art requires concentration and effort, but offers a lot of acceptance, giving new ideas and thoughts. Valdlo explains that for him, dealing with the concept of beauty and addiction is playful entertainment. Although beauty is an abstract concept in the perception of art, decisions on beauty can be considered to be associated with the sense of pleasure, which seems to reward the effort of delving into a work of art.

Valdlo believes that in order to form a conscious opinion, even for yourself, you have to look at a lot of art and not read about and study very many artists, art and brain scholars, as they always know more about it than you do. It is important to keep the simplicity of talent, humour, also sophisticated reasoning, and the level of an ordinary person. At art exhibitions or when looking at art, it is worth interacting a lot and sharing ideas, listening to the opinions of others and trying to understand them, as this can give you something back, something new and important for you.

Taavi Valdlo konverentsireisil. Ancona, Itaalia. 2009
Taavi Valdlo on a conference trip. Ancona, Italy. 2009